aptikta nuo karščio ir vandens suskilusių akmenų gabalėlių, 7 šukės, žvėries ar gyvulio dantis, 3 kol kas neidentifikuoti artefaktai – galbūt smulkių gargažių arba sudegusių karoliukų. Dauguma rastų šukių – apžiestų puodų likučiai. Matyti, kad jiems gaminti naudota molio masė su gausiomis trinto granito priemaišomis. Tarp rastos keramikos išsiskiria didesnė, 6 cm ilgio, 3,5 cm pločio, 7 mm storio šukė, kurios paviršius ornamentuotas 3 horizontaliomis, kiek lenktomis linijom. Žemiau jų matosi kelios bangelės – kitokio ornamento likučiai. Autoriaus nuomone, rastoji keramika, o kartu ir gyvenvietė datuojama maždaug XI–XIII a. Ateityje, radus daugiau radinių, paminklo chronologiją bus galima patikslinti. Bet kuriuo atveju aišku, kad surastas vertingas archeologijos objektas, todėl KPD pasiūlyta nustatyti jo ribas ir įrašyti į KVR. Radiniai perduoti Molėtų krašto muziejui.

The Vyžiniai (Kertuojai) unfortified settlement

In 2023, the Vyžiniai unfortified settlement was discovered on Gediminas Island in Lake Kertuojai (Molėtai district, E Lithuania), dating to the 11th–13th centuries (Figs. 1, 2). Finds collected at the site included hand-built pottery with a wheel-thrown finish and some iron slag (Fig. 3).

Justina Dobeikienė

Žvalgymai „Rail Baltica“ geležinkelio linijos vietoje Jonavos rajone

2023–2024 m. būsimos „Rail Baltica“ geležinkelio linijos Jonavos rajone dviejose atkarpose vykdyti žvalgymai. Šveicarijos–Žeimių ruože jie atlikti 9,98 km ilgio ir apie 80–150 m pločio ruože, iš viso 844098 m^2 dydžio plote – visame geležinkelio sklypo plote. Žvalgymai pradėti trasos P dalyje ir etapais vykdyti Š kryptimi. Žvalgymų zona prasideda Krumagalos kaime ir tęsiasi Š kryptimi – apima Rimkų, Dijokiškių, Čiūdų, Vešeikių, Ručiūnų, Karaliūnų ir Martyniškio kaimus. Didžioji trasos dalis buvo dirbamuose laukuose ir pievose, miške buvo tik 800 m ilgio atkarpa Čiūdų kaime. Dijokiškių ir Čiūdų kaimuose geležinkelio trasa eina tarp upelių Medukšna (R) ir Žemaitupis (V). Ties Vešeikių ir Ručiūnų kaimų riba geležinkelio liniją kerta Pukinės upelis, o ties Karaliūnų ir Martyniškio kaimų riba – Lankesos upelis.

2015 m. R. Vengalis atliko žvalgymus (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 465–471) tuo metu dar projektuojamos geležinkelio linijos „Rail Baltica“ atkarpoje nuo Kauno iki Lietuvos–Latvijos valstybės sienos. Atkarpoje, esančioje nuo Rimkų iki Žeimių kaimų, identifikuoti 5 objektai – Martyniškio senkapis ir Vygialaukės palivarkas, Dijokiškių kaimavietė, Vilkynės palivarkas ir Rimkų senkapis, kurie galimai patenka į geležinkelio įrengimo darbų zoną. 2019 m. Martyniškio spėjamo senkapio vietoje M. Mačiulis atliko žvalgymus 4400 m^2 plote ir ištyrė 4 žvalgomąsias perkasas (bendro 63 m^2 ploto). Tyrimų metu spėjamas senkapis buvo nelokalizuotas, žmonių palaidojimų nesurasta (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 519). 2019 m. V. Veževičienė Rimkų spėjamo senkapio teritorijoje metalo detektoriais žvalgė 27 400 m^2 dydžio plotą ir ištyrė 5 5x2 m dydžio perkasas, žmonių kapų, kaulų ar su kapais siejamų radinių neaptiko (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 524). 2022 m. „Rail Baltica“ ruožo Šveicarija–Žeimiai vietinės reikšmės geležinkelio priežiūros ir privažiavimo kelių įrengimo darbų metu A. Bernotas, šalinant augalinį ar paviršinį sluoksnį, atliko žvalgymus 32,81 ha plote. Žvalgymų metu

fiksuotos 157 struktūros, iš jų 51 nustatyta kaip archeologiniai objektai (ūkinės duobės, laužavietės, stulpavietės) (*ATL 2022 metais*, 2023, p. 445–459).

Šveicarijos–Žeimių ruože iškasta 40 kasinių, aptiktos ir ištirtos 83 duobės bei pastato liekanos, sudarytos iš 44 stulpaduobių (1 pav.). Ručiūnų kaime aptiktas neįtvirtintos gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, todėl 420 m^2 dydžio plote atlikti detalieji tyrimai (žr. p. 59–62).

Rimkų kaime po armens sluoksniu atidengtos raudono molio, o užpelkėjusiose vietose pilko šlyno įžemis. Kaimo Š dalyje, apie 200 m į V nuo Juodmenos upelio, aptiktos trys duobės. Jose radinių nerasta, tačiau duobėje 1 aptikti angliukai datuoti 1179–1278 m. (805±31) (FTMC–DW6–1).

Dijokiškių kaime ties keliu Dijokiškiai–Činčinai aptikta daug XIX–XX a. datuojamos buitinės keramikos. Surinkta keramikos pavyzdžių. Sankaupų vietose iškasti 3 kasiniai, tačiau kultūrinis sluoksnis neaptiktas. Ties Žemaitupio upeliu ištirtos 9 duobės. 6 iš jų išdėliotos dviem lygiagrečiomis eilėmis – tikriausiai buvusio pastato liekanos. *Duobė 1* buvo ovalo formos, apie 11x8 m dydžio ir iki 70 cm gylio. Ji užpilta pilku smėliu, kuriame aptikta lipdytinės keramikos, taip pat ir brūkšniuotu paviršiumi (surinkta apie 650 šukių) (2 pav.). Duobės užpilde aptikti angliukai datuoti ^{14}C metodu: viršutinis sluoksnis – 98 m. pr. Kr.–108 m. (2018±31) (FTMC–DW26–2), apatinis – 931–808 m. pr. Kr. (2730±31) (FTMC–DW26–3). Šalia tirtoje duobėje 8 aptikta vos viena nedidelė lipdytinės keramikos šukė, o surinkti angliukai datuoti 987–1151 m. (1017±29) (FTMC–DW26–4).

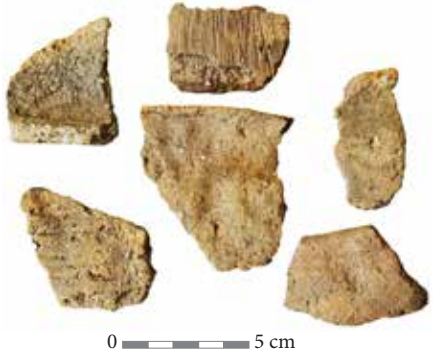

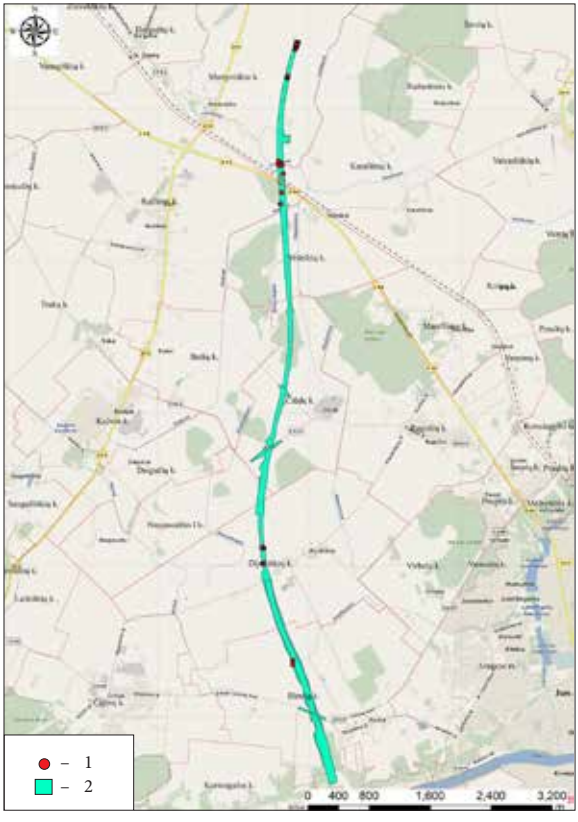

1 pav. Atliktų žvalgymų situacijos planas: 1 – ištirtos duobės; 2 – žvalgytas plotas. J. Dobeikienės brėž.

Fig. 1. Survey area in plan: 1 – excavated pits; 2 – survey area.

2 pav. Dijokiškių kaimo duobėje 1 aptikta keramika. J. Dobeikienės nuotr.

Fig. 2. Pottery from pit 1 in the village of Dijokiškės.

3 pav. Martyniškio kaimo duobėje 3 atidengtas šulinys. J. Dobeikienės nuotr.

Fig. 3. A well unearthed in pit 3 in the village of Martyniškis.

Ručiūnų kaime apie 130 m atstumu į P nuo detaliųjų tyrimų vietos ištirtos 3 duobės be radinių. Duobėje 2 aptikti angliukai datuoti 1223–1284 m. (763±29) (FTMC–DW26–5).

Karaliūnų kaime aptikta ir ištirta tik viena stulpaduobė be radinių.

Martyniškio kaime iš viso aptiktos 25 duobės ir iš 44 stulpaduobių sudaryta struktūra. Duobės aptiktos 3 vietose. Šalia Lankesos upėlio tirtos duobės 1–12. Duobėje 2 aptikta viena lipdytinės keramikos šukė. Duobėje 3 atidengtos mažo medinio *šulinio* liekanos – šulinys padarytas iš medžio kamieno, jis visas išskobtas (išlikęs iki 25 cm aukščio, apie 30 cm skersmens) (3 pav.). Duobės užpilde aptikta lipdytinės keramikos grublėtu paviršiumi (4 pav.), o aptikti angliukai datuoti 420–546 m. (1590±29) (FTMC–DW26–7). Duobėje 7 aptikta apžiestos keramikos, kuri preliminariai datuojama X–

4 pav. Martyniškio kaimo duobėje 3 aptikti radiniai. J. Dobeikienės nuotr.

Fig. 4. Find from pit 3 in the village of Martyniškis.

5 pav. Martyniškio kaimo atidengta pastato ir šulinio vieta (duobės 8 ir 11). J. Dobeikienės nuotr.

Fig. 5. A building and a well shaft (pits 8 and 11) uncovered in the village of Martyniškis.

XIII a. *Duobė 11* buvo keturkampio formos, 3,3x3,3 m dydžio – buvusio medinio pastato vieta (5 pav.). Jos užpilde aptikta XVII a. būdingos buitinės keramikos, mažų plokščio stiklo gabaliukų (buvusio lango liekanos), angliukai datuoti 1724–1813 m. (188±29) (FTMC–DW26–8). Šalia pastato tirtoje duobėje 8 atidengtos medinio šulinio liekanos suformuotos iš tašytų lentų. Viena lenta paimta dedrochronologiniam datavimui – nustatyta, jog tai lapuotis medis, netinkamas datuoti. Tačiau šulinys ir pastatas turėtų būti to paties laikotarpio. Duobėje 12 aptikta XVII–XVIII a. būdingos keramikos.

Trasos Š dalyje tirtose duobėse 19, 21 ir 23 aptikta XVII–XVIII a. keramikos. Duobėje 21 surinkti angliukai datuoti 1505–1795 m. (280±29) (FTMC–DW26–9), o duobėje 24 – 1021–1159 m. (972±29) (FTMC–DW26–10). Taip pat atidengta struktūra – medinio pastato liekanos, ji sudaryta iš 44 stulpaduobių. Pastatas turėjęs būti apie 31 m ilgio ir 9 m pločio. Padarius penkių stulpaduobių pjūvius rasta smulkių XX a. radinių – vinių, smulkaus stiklo ir keramikos, todėl likusios stulpaduobės netirtos. XX a. vidurio planuose šioje vietoje vaizduojamos sodybvietės, su kuriomis ir sietinos pastato liekanos.

17,7 km ilgio ir 45–107 m pločio Žeimių–Šėtos ruože žvalgymai atlikti visame geležinkelio sklypo plote (6 pav.) – iš viso 1 075 955 m^2 dydžio plote. Žvalgymai pradėti trasos P dalyje ir etapais vykdyti Š kryptimi. Žvalgymų zona prasideda Martyniškio kaime ir tęsiasi Š kryptimi – apima Palankesių, Prockų, Liepių, Dukuvkos, Mačionių, Rudėnų, Kačėnų, Pasraučių, Mimainių, (vėl) Kačėnų, Gaičiūnų ir Garniškių kaimus. Didžioji trasos dalis buvo dirbamuose laukuose ir pievose, miškingi ruožai fiksuoti ties Garniškių (400 m atkarpa), Kačėnų (1,6 km atkarpa), Liepių (200 m atkarpa) ir Pročkų (1,17 km atkarpa) kaimais. Didžioji trasos dalys

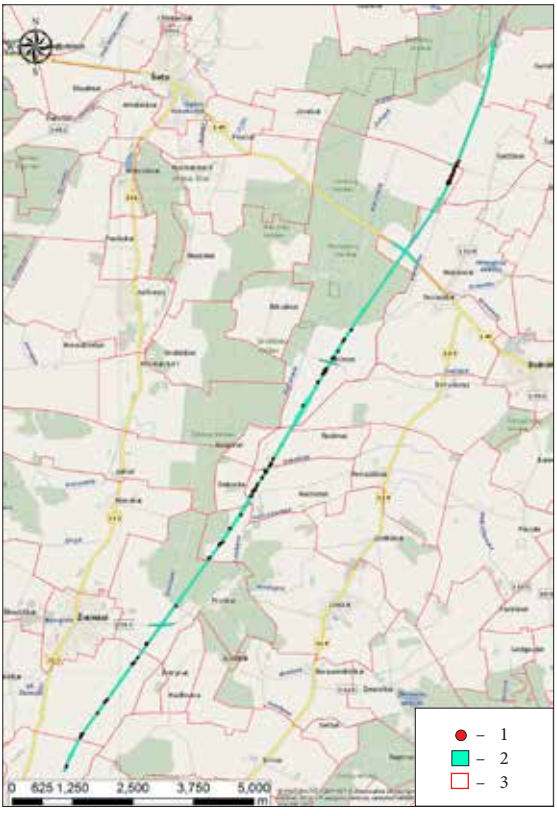

6 pav. Atliktų žvalgymų planas: 1 – tirtos duobės; 2 – žvalgytas plotas; 3 – kaimų ribos. J. Dobeikienės brėž.

Fig. 6. Survey area in plan: 1 – excavated pits; 2 – survey area; 3 – village boundaries.

eina lygiagrečiai Lankesos ir Garanklės upeliams, apie 70–500 m nuo jų.

2015 m. R. Vengalis atkarpoje nuo Žeimių iki Šėtos kaimo žvalgymų metu identifikavo 3 objektus, kurie galimai patenka į geležinkelio įrengimo darbų zoną. 2 iš jų – Būdų vienkiemis ir Mimainių dvarvietė – identifikuoti remiantis XIX a. pabaigos žemėlapiais. Trečiasis identifikuotas objektas – Kaulių senkapis. 2019 m. V. Vingis vykdė žvalgomuosius tyrimus spėjamo Kaulių senkapio teritorijoje. Paviršiaus žvalgymai atlikti 5300 m^2 plote, žvalgomųjų tyrimų metu

ištirtos 4 perkasos (bendro 40 m^2 ploto). Paviršiaus žvalgymu metu arime rasta pavienių XX a. radinių. Tirtose perkasose senkapis nebuvo lokalizuotas (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 509).

7 pav. Mačionių kaimo duobės 10 pjūvis. J. Dobeikienės nuotr.

Fig. 7. A cross-section of pit 10 in the village of Mačioniai.

8 pav. Mačionių kaimo duobėje 10 aptikti radiniai. J. Dobeikienės nuotr.

Fig. 8. Finds from pit 10 in the village of Mačioniai.

9 pav. Kačėnų kaimo duobėje 16 aptikti radiniai. J. Dobeikienės nuotr.

Fig. 9. Finds from pit 16 in the village of Kačėnai.

Žeimių–Šėtos ruože iškasti 72 kasiniai, aptiktos ir ištirtos 127 duobės. Kasant Kačėnų kaime aptikus kaimavietės kultūrinį sluoksnį 290 m^2 dydžio plote atlikti detalieji tyrimai (žr. p. 161–164). Šalia detaliųjų tyrimų zonos ištirta 12 duobių, kurios sietinos su kaimaviete. Iš likusių 115 žvalgymų metu tirtų duobių tik 13 aptikta radinių, o ^{14}C metodu buvo datuoti angliukai iš 14 duobių.

Palankesių kaime tirta duobė 1 datuojama 1213–1279 m. (796±29) (FTMC–MT59–01), duobė 3 – 707–953 m. (1193±31) (FTMC–MT59–02), duobė 13 – 660–775 m. (1295±29) (FTMC–MT59–03). ***Liepių kaime*** tirtoje duobėje 11 aptikta XVIII–XIX a. datuojama keramika. Duobė 5 datuota 41 m. pr. Kr.–124 m. (1969±29) (FTMC–MT59–04). ***Rudėnų kaime*** tirtose duobėse 2, 5 ir 6 aptikta XVI–XVII a. datuojamos žiestos keramikos. Duobė 2 datuota 1451–1633 m. (372±29) (FTMC–MT59–07), duobė 5 – 1310–1425 m. (563±29) (FTMC–MT59–08), duobė 12 – 1484–1644 m. (320±30) (FTMC–MT59–09).

Mačionių kaime duobėse 6–7, 9 rasta žiesta keramika datuota XVI–XVII a. Duobėje 10 aptikta lipdytinė keramika puošta įkartomis (7, 8 pav.), preliminariai datuojama I tūkst.–II tūkst. pradžia. Duobė 9 datuota 1299–1401 m. (615±29) (FTMC–MT59–05), duobė 10 – 1292–1398 m. (632±29) (FTMC–MT59–06).

Kačėnų kaime tirtoje duobėje 2 aptikta molio tinko ir XVI–XVII a. datuojamos žiestos glazūruotos ir neglazūruotos buitinės keramikos, duobėse 3 ir 10 rasta molio tinko, duobė 16 aptikta lipdytinės keramikos grublėtu paviršiumi (9 pav.), o duobėje 34 – žiestos neglazūruotos keramikos, kuri tiksliau nedatuota. Duobė 4 datuota 1425–1619 m. (420±30) (FTMC–MT59–10), duobė 27 – 890–1020 m. (1091±30) (FTMC–MT59–11), duobė 34 – 1110–912 m. pr. Kr. (2838±31) (FTMC–MT59–12).

Gaižūnų kaime tirtoje duobėje 1 aptiktos medinės konstrukcijos liekanos – 2 medienos rąstai, sudėti vienas virš kito ir įremti akmenimis, išlikę vienoje duobės pusėje. Nenustatyta, ar rąstais buvo sutvirtinti ir kiti duobės kraštai. Galimai buvęs šulinys. Duobės dugne aptikta medienos lentų gabaliukų – galbūt medinio kibiro liekanų, kurios datuotos 1495–1655 m. (301±29) (FTMC–MT59–13). Duobėje radinių neaptikta. Medienos rąstai per prasti dendrochronologiniam datavimui. Duobė 6 datuota 1682–1937 m. (113±28) (FTMC–MT59–14).

Visose 2023–2024 m. vykdytų žvalgymų vietose fiksuotas 20–50 cm storio armens (kartais miškožemio) sluoksnis, po kuriuo iškart pasiektas įžemis – dažniausiai molis arba priemolis, tik Martyniškio kaimo P dalyje ir Karaliūnų kaime – smėlis.

The field survey of the Rail Baltica route in Jonava district

In 2023–2024, a field survey was carried out on two sections of the proposed Rail Baltica route in Jonava district (Figs. 1, 6). The survey of the Šveicarija–Žeimiai section comprised 40 shovel test pits. In addition, 83 pits (Figs. 2–5) spanning the 10th century BC–20th century AD were identified and examined, along with a partial building comprised of 44 postholes. The cultural layer of an unfortified settlement was discovered in the village of Ručiūnai, where subsequent detailed excavations covered an area of 420 m^2. In the Žeimiai–Šėta section of the railway route, a cultural layer was discovered in the village of Kačėnai and detailed excavations were carried out. Overall, the survey identified 127 pits, of which 13 contained finds dating from the 1st millennium AD to the 19th century (Figs. 7–9). Charcoal samples from 14 pits were submitted for ^{14}C dating and yielded dates ranging from the 12th century BC to the 20th century.

Laurynas Kurila

Nauji pilkapynai ir pilkapiai Švenčionių ir Ignalinos rajonuose

2023–2024 m., analizuojant 2019–2022 m. Lietuvos Respublikos teritorijos skaitmeninių erdvinių žemės paviršiaus lazerinio skenavimo (LiDAR) duomenis, buvo ieškoma naujų pilkapynų ar pavienių pilkapių. Iš viso vizualiai ir naudojant automatizuotą būdingų reljefo elementų paieškos algoritmą analizuoti 593 LiDAR lapai (593 km^2 teritorija). Identifikuotos tikėtinos pilkapių vietos buvo lankomos.

Žvalgyta teritorija patenka į Švenčionių, Ignalinos ir Utenos r. teritoriją (Utenos r. naujų pilkapynų neidentifikuota). Ji apima Žeimenos žemupį ties Pabrade, Žeimenos, Meros ir Sarios tarpupius, Žeimenos vidurupio ir aukštupio pakrantes, Kretuono, Žeimenio, Vajuonio, Lūšių, Asalnų, Dringio, Baluošo, Tauragno ir kitų ežerų krantus ir tarpežerius. Šis regionas išsiskiria ypatingu pilkapynų tankumu, vien apibrėžtoje žvalgymų teritorijoje KVR iki tol buvo registruoti 102 pilkapynai ar pavieniai pilkapiai, be to, turima žinių ir apie buvusius sunaikintus pilkapynus.

Iš viso identifikuota 14 pilkapynų ar pavienių pilkapių, daug jų yra netoli kitų pilkapynų, tad gali būti laikomi jų dalimis ar kiek nutolusiais sampilais pilkapynų periferijoje, kokių žinoma daugelyje Rytų Lietuvos pilkapynų. Taip pat KPD informuotas apie būtinybę koreguoti kelių pilkapynų saugomas teritorijas, į kurias nepatenka dalis pilkapių: Vaišniūnų, Medžiukalnio (UK 1973), Ziboliškės III (UK 16395), Pavajuonio, Cegelnės (UK 1987), Vyžių, Ripelialaukio (UK 3626), Ažušilės (UK 16303).

Apie 200 m į PV nuo **Naujadvario** pilkapyno (UK 27629), 50 m į Š nuo Pabradės–Švenčionių kelio, Naujadvario miške aptikti 2 pilka-